

11. Мешман, Л. И. Композиционно-смысловая организация текста английской научной статьи / Л. И. Мешман // Функциональные стили и преподавание иностранных языков / АН СССР, каф. ин. яз. ; под ред. М. Я. Цвиллинга. – М. : Наука, 1982. – 358 с.
12. Clark, H. Using Language / H. Clark. – Cambridge : Cambridge University Press, 1996. – 419 p.
13. Van Dijk, T. A. Text and Context / T. A. van Dijk. – London : Longman, 1977.
14. Grice, H. P. Studies in the way of words / H. P. Grice. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1989. – 385 p.

The article analyses the peculiarities of foreign written scientific discourse perception and comprehension, considers cognitive models of the text and discourse perception and comprehension. The author proposes a model of foreign written scientific discourse perception and comprehension, as well as specifies operations and actions made by a reader within each level of comprehension.

Поступила в редакцию 30.10.2020

Л. У. Кулік

РЭПРЭЗЕНТАЦЫЯ КАНЦЭПТУ «ЧАЛАВЕК» У БЕЛАРУСКАЙ І АНГЛІЙСКАЙ ФРАЗЕАЛОГІІ

В статье проводится сопоставительное исследование фразеологической репрезентации носителями белорусского и английского языков концепта «Человек» – одного из базовых понятий, проявляющихся у представителей самых разных культур; устанавливаются общие черты и особенности употребления и восприятия фразеологических единиц, которые репрезентируют концепт «Человек» и соотносятся с соматическим, зооморфным или религиозным кодами культуры. Особое внимание уделяется роли слов-компонентов в формировании культурного образа, закодированного во внутренней форме фразеологических единиц.

Адным з актуальных пытанняў сучаснай лінгвістыкі з’яўляецца пытанне ўзаемазвязі мовы і культуры. Культура адлюстроўвае разуменне чалавекам рэчаіснасці, а мова з’яўляецца неаддзельнай часткай культуры, сродкам пазнання і захавання інфармацыі.

Карэляцыя мовы і культуры своеасабліва разглядаецца ў лустэрку моўнай карціны свету, пад якой разумеецца закадзіраванае ў адзінках мовы і характэрнае пэўнаму этнасу як яе носьбіту ўнікальнае ўспрыманне рэальнасці і сімвалічнага сусвету. Менавіта нацыянальна-культурная карціна свету ўвасабляе «кагнітыўна-псіхалагічную рэальнасць, якая выяўляецца ў разумовай, пазнавальнай дзейнасці народа, у яго паводзінах – фізічных і вербальных» [1, с. 5].

Выяўленне і апісанне культурна-нацыянальных канатацый, якія «ўзуальна суправаджаюць значэнне ў форме вобразных асацыяцый з эталонамі, стэрэатыпамі і іншымі культурнымі знакамі (звычаямі, павер’ямі і да т.п.)

і суадносных адзін з другімі сродкамі кагнітыўных працэдур, што надаюць гэтым канатацыям асэнсаванне» [2, с. 310], адбываюцца праз зварот да лінгвакультуралагічнага аналізу моўных адзінак. Даследаванне фразеалагічных адзінак (ФА) у святле лінгвакультуралогіі абумоўлівае неабходнасць дэкадзіравання механізмаў спалучэння ў іх інтралінгвістычных і экстралінгвістычных фактараў.

Адным з асноўных тэрмінаў лінгвакультуралогіі з'яўляецца *канцэпт* – «згустак культуры ў сьвядомасці чалавека; тое, у выглядзе чаго культура ўваходзіць у ментальны свет чалавека <...> тое, пры дапамозе чаго чалавек – радавы, звычайны чалавек, не “тварэц культурных каштоўнасцей” – сам уваходзіць у культуру, а ў некаторых выпадках і ўплывае на яе» [3, с. 43].

Мэтай нашага артыкула з'яўляецца лінгвакультуралагічнае даследаванне фразеалагічнай рэпрэзентацыі носьбітамі беларускай і англійскай моў канцэпту «Чалавек» – аднаго з базавых паняццяў, якія праяўляюцца ў прадстаўнікоў самых розных культур. У тэкстах фразеалагізмаў беларускай і англійскай моў, аб'яднаных агульным значэннем ‘чалавек’, асоба праз знакі-ідэмы выступае тварцом створаных ім акультураных уяўленняў, у тым ліку і пра сябе, таму цікавым і важным з'яўляецца ўстанавіць, як адлюстроўваецца, фіксуецца, характарызуецца і ацэньваецца ў фразеалогіі сам чалавек і які культурны сэнс закадзіраваны ў іх унутранай форме. Адносна ФА як найменняў чалавека ў фразеалогіі беларускай і англійскай моў выступаюць розныя коды культуры (саматычны, зааморфны, прасторавы, артэфактна-рэчаўны, раслінны, рэлігійны і інш.). У сувязі з абмежаваным аб'ёмам артыкула спынім увагу на асаблівасцях рэпрэзентацыі канцэпту «Чалавек» фразеалагізмамі, якія суадносяцца толькі з асобнымі кодамі культуры.

Рэпрэзентацыя канцэпту «Чалавек» у беларускіх і англійскіх ФА, суадносных з саматычным кодам культуры.

Аналіз саматычных ФА беларускай і англійскай моў дазваляе выдзеліць сярод іх тыя, што называюць асобу са станоўчага боку, з адмоўнага боку, і тыя, якія выразна не выяўляюць пэўныя экспрэсіўныя адценні. Напрыклад:

1) называюць асобу з улікам яе станоўчай характарыстыкі беларускія ФА *залатыя рукі* ‘хто-н. вельмі ўмелы і здольны ў сваёй справе чалавек’, *сам сабе галава* ‘самастойны, незалежны ні ад каго чалавек’, *светлая галава* ‘хто-н. ясна і лагічна мысліць, разважае’ і інш. і англійскія ФА *a clear head* (дасл. – светлая галава) ‘хто-н. ясна і лагічна мысліць, разважае’, *a shoulder to cry on* (дасл. – плячо, для таго, каб паплакаць на ім) ‘той, хто гатовы выслухаць праблемы каго-небудзь, паспачуваць, падтрымаць’ і інш.;

2) называюць асобу з улікам яе адмоўнай характарыстыкі беларускія ФА *воўк у авечай шкуры / скуру* ‘каварны, крывадушны чалавек’, *галава садовая* ‘нездагадлівы, няўважлівы, рассеяны чалавек’, *заячая / заечая душа* ‘вельмі баязлівы чалавек’, *медны лоб* ‘тупы, абмежаны ці занадта ўпарты чалавек’

і інш. і англійскія ФА *a big / loud mouth* (дасл. – вялікі / громкі рот) ‘пляткар; той, хто не можа захоўваць сакрэты іншых’, *a pain in the neck* (дасл. – боль у шыі) ‘надакучлівы, які дзейнічае на нервы; зануда’, *a babe in arms* (дасл. – немаўля на руках) ‘немаўля; звычайна аб наіўным, непрактычнам чалавеку’ і інш.;

3) называюць асобу па яе прафесійных навыках і ўласцівасцях, паводле яе сацыяльнага становішча, а таксама выражаюць форму роднасці / сваяцтва носьбітаў моў беларускія ФА *правая рука* ‘першы памочнік, найбліжэйшы паплечнік, супольнік’, *свежае вока* ‘чалавек, які ўпершыню знаёміцца з чым-н., правярае што-н.’, *белая костка / косць* ‘чалавек знатнага (часцей дваранскага) паходжання’, *свая кроў* ‘блізкі сваяк’ і інш. і англійскія ФА *brain (-s) trust* (дасл. – мазгавы трэст) ‘група спецыялістаў’, *a private eye* (дасл. – прыватнае вока) ‘прыватны сышчык’, *blue blood* (дасл. – блакітная кроў) ‘чалавек дваранскага паходжання’, *flesh of one’s flesh* (дасл. – плоць ад плоці) ‘роднае дзіця; пра кроўную роднасць’¹ і інш.

Спынім увагу на прычынах ужывання пэўных саматычных кампанентаў у асобных беларускіх і англійскіх ФА з агульным значэннем ‘чалавек’.

Так, лексема *галава / head* атаясамліваецца з цэнтрам пераапрацоўкі інфармацыі і матывуе ФА, якія характарызуюць разумовыя здольнасці асобы. Параўн.: бел. *пустая галава* ‘нездагадлівы, прастакаваты чалавек’ і англ. *empty head* (дасл. – пустая галава) ‘нездагадлівы, прастакаваты чалавек’. Названыя ФА ілюструюць уяўленні носьбітаў моў аб розуме як аб адной з самых каштоўных якасцей, якімі надзелены чалавек.

Вядучую ролю ў матывацыі ФА адыгрывае і саматычны кампанет *рука / hand*. Так, важным для беларусаў і англічан з’яўляецца імкненне праз руку ацаніць умельства, майстэрства асобы: бел. *залатыя рукі* ‘хто-н. вельмі ўмелы і здольны ў сваёй справе чалавек’; *на ўсе рукі* (майстар, мастак, спецыяліст, хват і пад.; дзяўчына, чалавек, моладзь і пад.) ‘выключны, здольны на многае, здатны да ўсяго’; *першай рукі* ‘найвышэйшай якасці, адметны (майстар, садоўнік і пад.)’, ‘самы заўзяты, з крайнім праяўленнем якіх-н. якасцей (махляр, мярзотнік і пад.)’; *рэдкай рукі* (майстар, спецыяліст і пад.) ‘найвышэйшай якасці, адметны’ і інш. і англ. *an old hand* (дасл. – старая рука) ‘дасведчаны, вопытны (у чым-н.), знаўца (чаго-н.); майстар сваёй справы; бывалы чалавек’; *a bad / poor hand at / with smth.* (дасл. – дрэнная / бедная рука да чаго-н. / з чым-н.) ‘няўмелы, непрактыкаваны; няздольны да чаго-н. (чалавек, майстар)’.

Сімвалічнае значэнне крыві звязана з разуменнем роднасці і сваяцтва. Такі функцыянальна значны для культуры сэнс крыві выяўляецца ў беларускіх ФА *кроў ад крыві* ‘роднае дзіця; пра кроўную роднасць’, *свая кроў* ‘блізкі сваяк’. Заўважым, што ў адрозненне ад беларускай мовы, у англійскай

---

¹ Фразеалагізмы і іх дэфініцыі пададзены паводле слоўнікаў, у якіх яны зафіксаваны [4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12].

мове вылучаюцца ФА, у вобразнай аснове якіх блізкасць паміж людзьмі перадаецца праз саматычны кампанент *heart* ‘сэрца’: *close to / near one’s heart* (дасл. – блізка да сэрца) ‘блізкі сэрцу’; *lie near one’s heart* (дасл. – ляжаць / знаходзіцца каля сэрца) ‘быць блізкім каму-н.’; *dear heart* (дасл. – дарагое сэрца) ‘мілы, каханы’.

Рэпрэзентацыя канцэпту «Чалавек» у беларускіх і англійскіх ФА, суадносных з зааморфным кодам культуры.

Праяўленне асэнсавання чалавека фіксуецца ў ФА, якія належаць да зааморфнага кода культуры. Так, у беларускіх і англійскіх ФА з агульным значэннем ‘чалавек’ задзейнічаны кампаненты-найменні звяроў (бел. *асёл маляваны* ‘тупы, неразумны чалавек’; *ласкавае / ліслівае цяля / цялятка* ‘спрытны, дагодлівы чалавек, які ўмее карыстацца абставінамі’; *стрэляны воўк* ‘вельмі вопытны, спрактыкаваны чалавек’ і інш. і англ. *the big bad wolf* (дасл. – вялікі, дрэнны воўк) ‘небяспечны, страшны чалавек’; *an old fox* (дасл. – стары ліс) ‘хітры чалавек’; *a dumb dog* (дасл. – нямы / маўклівы сабака) ‘маўклівы, неразгаворлівы чалавек; маўчун’ і інш.), птушак (бел. *варона загуменная* ‘нерастаропны, нехлямяжы чалавек, разявака’; *глухая цяцера* ‘чалавек, які кепска чуе; пра мужчыну ці жанчыну’; *мокрая курыца* ‘чалавек, які мае ўбогі, прыгнечаны выгляд’, ‘слабавольны, бесхарактарны чалавек’ і інш. і англ. *cock of the roost* (дасл. – певень на курасадні) ‘важная персана’, ‘гаспадар становішча’; *a white crow* (дасл. – белая варона) ‘чалавек, рэзка непадобны на іншых людзей сваімі паводзінамі ці знешнім выглядам, не такі, як усе’; *cold turkey* (дасл. – халодная індычка) ‘абьякавы чалавек’, ‘лёгка здабыча, ахвяра; чалавек, якога чакае параза ці гібель’ і інш.) і нават насякомых (бел. *і (кожны) жук і жаба* ‘усе без выключэння; усякі, кожны чалавек’ і англ. *a social butterfly* (дасл. – сацыяльны матыль) ‘пустая свецкая прыгажуня’; *a big bug* (дасл. – вялікі жук) ‘важная асоба’).

Шырока адлюстроўваецца зааморфная метафара ў вобразе ФА з агульным кампанентам *птушка*. Так, ужыванне ў ФА кампанента *птушка* (*птушаня*) / *bird* матывавана яго сімвалічным значэннем: ‘увасабленне як чалавечага, так і касмічнага духа – сімвалізм, абумоўлены яе лёгкасцю, хуткасцю, свабодным лунаннем і магчымасцю дасягнуць нябёсаў’ [13, с. 293]. У выніку ФА выражаюць апазіцыйныя станойчыя і адмоўныя ацэнкі і выступаюць сімвалам чалавека, які займае высокае / невысokaе становішча. Параўн.: *птушка высокага палёту* ‘чалавек, які займае высокае становішча ў грамадстве’, *ранняя птушка / пташка* ‘дбайны, руплівы чалавек, які рана ўстае ці раней за іншых прыходзіць куды-н.’, *важная птушка* ‘чалавек з высокім становішчам, званнем, пасадай’; *an early bird* (дасл. – ранняя пташка) ‘удачлівы чалавек, які рана прымаецца за справу’ і *жаўтаротае птушаня* ‘вельмі малады, нявопытны, наіўны чалавек’, *птушка невысokaга палёту* ‘нязначны, малаважны, неўплывовы чалавек’, ‘нікчэмны чалавек’; *a bird of ill omen* (дасл. – птушка благога прадвесця) ‘чалавек, які прыносіць або прадказвае няшчасце, веснік няшчасця’.

Асобна спынім увагу на ФА *стрэляная птушка, стары верабей, стрэляны верабей* ‘вельмі вопытны, спрактыкаваны чалавек’ і *an old bird* (дасл. – старая птушка) ‘вельмі вопытны, асцярожны чалавек’ (1 значэнне). Пералічаныя ФА выступаюць найменнямі вопытнага чалавека і ўжываюцца для адабрэння. Падобную дадатную ацэнку выражаюць і беларускія ФА з кампанентам *воўк*: *біты воўк* ‘вопытны, бывалы чалавек’; *стары воўк, стрэляны воўк* ‘вельмі вопытны, спрактыкаваны чалавек’; *марскі воўк* ‘бывалы, вопытны марак’. У той жа час у англійскай мове фіксуецца падобныя па структуры да пералічаных ФА, якія ўжываюцца з пазіцыі адмоўнага стаўлення да асобы: *an old bird* (дасл. – старая птушка) ‘стары (пры звароце да мужчыны); старая (пры звароце да жанчыны)’, *an old cat* (дасл. – старая кошка) ‘сварлівая, злая старая жанчына’.

У беларускай і англійскай мовах фіксуюцца ФА, што абазначаюць чалавека, характар якога паводле паводзін і ўчынкаў ацэньваецца ў вышэйшай ступені адмоўна: бел. *гадзіна / гадзюка / змяя падкалодная* ‘агідны, шкодны, каварны чалавек, які дзейнічае спадцішка’; *гадзіна паўзучая* ‘вылюдак, нягоднік, агідны, шкодны, каварны чалавек; пра мужчыну ці жанчыну’; *гад печаны* ‘вылюдак, нягоднік, агідны, шкодны, каварны чалавек; пра мужчыну’ і інш. і англ. *a snake in the grass* (дасл. – змяя ў траве) ‘агідны, шкодны, каварны чалавек, які дзейнічае спадцішка; тайны вораг’; *a dirty dog* (дасл. – брудная сабака) ‘вылюдак, падлюга’.

Паказальнымі для абазначэння адмоўнай характарыстыкі чалавека ў сувязі з парушэннем ім маральна-этычных нормаў і правіл з’яўляюцца бел. ФА *кот марцовы* ‘распуснік, блуднік; пра мужчыну’ і *мышыны жарэбчык* ‘стары, які любіць заляцацца да маладых жанчын’. У першай ФА праз вобраз ката перадаецца «асуджэнне чалавекам нязвычайных, ненатуральных з боку яго ўяўленняў спосабаў спарвання гэтай хатняй жывёлы» [14, с. 96–97]. Другая ФА выступае ў ролі эталона «такіх непрымальных паводзін пажылога чалавека, які маладзіцца і любіць заляцацца на старасці год да маладых жанчын альбо шукае сабе пару з такой» [14, с. 97].

Рэпрэзентацыя канцэпту «Чалавек» у беларускіх і англійскіх ФА, суадносных з рэлігійным кодам культуры.

Разгледзім ФА беларускай і англійскай моў, суадносныя з рэлігійным (альбо рэлігійна-рэчыўным) кодам культуры, да якіх адносяцца беларускія *богава / хрыстова нявеста* ‘манашка’, ‘немаладая незаможная жанчына’; *блудная / заблудная / аблудная авечка* ‘чалавек, які збіўся з правільнага жыццёвага шляху’; *жывы нябожчык* ‘вельмі слабы, блізкі да смерці чалавек’; *жывы труп* ‘вельмі слабы, хворы, блізкі да смерці чалавек’; *зацюканы апостал* ‘увогуле някепскі чалавек, якога затуркалі абставіны, жыццё і пад.’ і інш. і англійскія ФА *God Almighty* (дасл. – божа літасцівы) ‘самы галоўны (пра чалавека)’; *a / little tin god* (дасл. – маленькі бляшаны бог) ‘кумір’;

a printer's devil (дасл. – друкаваны д'ябал) ‘рассыльны; хлопчык на пабягушках (вучань у друкарні)’; *a lost sheep* (дасл. – блудная авечка) ‘чалавек, які збіўся з правільнага жыццёвага шляху’ і інш.

У склад беларускіх і англійскіх ФА ўваходзяць словы, якія лексічна, тэматычна альбо этымалагічна адносяцца да рэлігійнага хрысціянскага дыскурсу. Так, кампанентамі ФА выступаюць эквівалентныя лексемы *Бог* (*Богавя, Божы*) / *God / Lord* і *душа / soul*, напрыклад: *божы адуванчык* ‘стары, нядужы чалавек’ і *Lord of misrule* (дасл. – бог / уладар беспарадку) ‘кіраўнік калядных забаў’; *мёртвыя душы* ‘неіснуючыя асобы, якія толькі фіктыўна лічацца дзе-н.’ і *a twin soul* (дасл. – родная душа) ‘родны чалавек’. Заўважым, беларускія ФА з кампанентам *душа* паводле семантыкі звязаны з вызначэннем рыс характару, унутраных якасцей чалавека, яго эмацыянальнага стану, напрыклад: *душа наросхрыст / нараспашку* ‘вельмі шчыры, адкрыты, чыстасардэчны; пра чалавека’; *заячая душа* ‘вельмі баязлівы чалавек’. Для падобнай характарыстыкі асобы ў англійскай мове ўжываецца саматызм *heart* ‘сэрца’, напрыклад: *a heart of gold* (дасл. – сэрца з золата) ‘залатое, высакароднае сэрца; пра чалавека’, *a heart of oak* (дасл. – сэрца з дубу) ‘храбры, мужны, адважны чалавек’.

Уплыў хрысціянскай духоўнай традыцыі абумоўлівае і наяўнасць частковых эквівалентных ФА ў дзвюх мовах: *блудная / заблудная / аблудная авечка* і *a lost sheep*; <i> цар і бог <i> воінскі начальнік> і *God Almighty*. Адзначым тое, што беларуская ФА *плоць і кроў* мае абсалютны кампанентны адпаведнік у англійскай мове – *flesh and blood*. Аднолькавая лексічная аформленасць і біблейская этымалогія дзвюх ФА тым не менш не выяўляе супадзення семантыкі: бел. 1) ‘роднае дзіця’, 2) ‘спараджэнне, дзецішча каго-н. ці чаго-н.’, англ. ‘1) ‘чалавечая існасць (прырода)’, 2) ‘чалавек, жывыя людзі’.

Выбар у якасці кампанента беларускіх ФА слова *чорт* ужо інтуітыўна вызывае ў носьбіта мовы негатыўнае ўспрыманне асобы, якая апісваецца пры дапамозе пэўнай ФА: *чортава лялька* ‘гарэза, карызнік; звычайна пра жанчыну’; *чорт лазаты* ‘нягоднік, увасабленне зла’, ‘фамільярны зварот да каго-н.’; *чорт паласаты* ‘фамільярны зварот да каго-н.’ У аснове вобразаў пералічаных ФА ляжыць метафара, якая прыпадабняе найменне нячыстай сілы чалавеку.

Такім чынам, аналіз беларускіх і англійскіх ФА, якія рэпрэзентуюць канцэпт «Чалавек» і суадносяцца з саматычным, зааморфным альбо рэлігійным кодам культуры, дазваляе адзначыць некаторыя назіранні агульнага характару. Так, ФА, суадносныя з саматычным кодам культуры, перадаюць як дадатную, так і адмоўную канатацыю, а кампаненты-саматызмы ў іх складзе надзяляюць ФА сімвалічным значэннем. Перавага заонімных ФА з негатыўна-экспрэсіўнай ацэнкай тлумачыцца ўніверсальнасцю механізма ацэнкі прадстаўнікоў жывёльнага свету, а таксама крытычным успрыманнем людзей усяго негатыўнага. Суадносныя з рэлігійным кодам культуры ФА

ў большасці перадаюць дадатную канатацыю, што тлумачыцца паважлівымі адносінамі носьбітаў беларускай і англійскай моў да Бога. Інтэрпрэтацыя беларускіх і англійскіх ФА, суадносных з пералічанымі тэматычнымі кодамі культуры, сведчыць аб культурнай значнасці іх кампанентаў, якая раскрываецца пры ацэнцы чалавекам сябе самога праз дэкадзіраванне экстралінгвістычных фактараў.

ЛІТАРАТУРА

1. *Попова, З. Д.* Язык и национальная картина мира / З. Д. Попова. – Воронеж : Истоки, 2003. – 59 с.
2. *Телия, В. Н.* Культурно-национальные коннотации фразеологизмов (от мировидения к миропониманию) / В. Н. Телия // Славянское языкознание. XI Межд. съезд славистов. Докл. рос. делегации : сб. докл. (Отделение литературы и языка РАН) / отв. ред. Н. Толстой. – М. : Наука, 1993. – С. 302–314.
3. *Степанов, Ю. С.* Константы : Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Акад. проект, 2004. – 992 с.
4. *Корсак, Л. Д.* Англа-беларускі слоўнік фразеалагізмаў параўнальнага тыпу / Л. Д. Корсак, Л. С. Марціновіч. – Мінск : Выш. шк., 1984. – 122 с.
5. *Кулік, Л. У.* Англа-беларускі слоўнік саматычных фразеалагізмаў ; Беларуска-англійскі слоўнік саматычных фразеалагізмаў / Л. У. Кулік, В. А. Ляшчынская ; М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь, Гомел. дзярж. ун-т. – Гомель : ГДУ, 2010. – 84 с.
6. *Кунин, А. В.* Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин. – 5-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз. – Медиа, 2004. – 512 с.
7. *Кунин, А. В.* Большой англо-русский фразеологический словарь : ок. 20000 фразеологических единиц / А. В. Кунин. – 5-е изд., испр. – М. : Живой яз., 1998. – 944 с.
8. *Лепешаў, І. Я.* Слоўнік фразеалагізмаў / І. Я. Лепешаў : у 2 т. – Мінск : Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі, 2008. – Т. 1. – 672 с.; Т. 2. – 704 с.
9. *Литвинов, П. П.* Англо-русский словарь наиболее употребительных фразеологических выражений / П. П. Литвинов. – М. : Яхонт, 2001. – 400 с.
10. *Cowie, A. P.* Oxford dictionary of current idiomatic English : Phrase, clause and sentence idioms / A. P. Cowie, R. Mackin, I. R. McCaig. – Oxford : Oxford University press, 1994. – Vol. 2. – 685 p.
11. *Macmillan English dictionary : for advanced learners / Macmillan Education. – 2nd ed., enlarged. – China [etc.] : Macmillan Publishers Limited ; AandC Black Publishers, 2008. – 1748 p.*
12. *The Penguin concise English dictionary / compiled by G. N. Garmonsway with Jacqueline Simpson. – London : Claremont Books, 1995. – 842 p.*

13. *Тресиддер, Дж.* Словарь символов / Дж. Тресиддер [пер. с англ. С. Палько]. – М. : ФАИС–ПРЕСС, 1999. – 448 с.

14. *Ляшчынская, В. А.* Базавыя канцэпты фразеалагічнай карціны свету беларусаў / В. А. Ляшчынская. – Мінск : РІВШ, 2015. – 244 с.

The article presents a comparative research of the phraseological representation of the concept “Person” by native speakers of the Belarusian and English languages. The common features and national peculiarities of the phraseological units related to the somatic, zoomorphic or religious codes of culture are established. The interpretation of the Belarusian and English phraseological units related to the thematic codes of culture indicates the cultural significance of their components which is revealed through the description and decoding their inner form. The conclusions of the article can be used in giving courses in the field of phraseology, cultural linguistics, inter-language communication, theory and practice of translation and compiling of phraseological dictionaries.

Поступила в редакцию 10.04.2020

Н. И. Островская

КОМПЛЕКС ЗАДАНИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ УМЕНИЙ ИНОЯЗЫЧНОГО ПОЛИЛОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНТЕРАКТИВНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье описывается комплекс заданий для развития умений иноязычного полилогического общения у учащихся учреждений среднего специального образования. Использование интерактивных образовательных технологий в процессе обучения полилогическому общению открывает дополнительные возможности для увеличения творческого потенциала группы. Задания, основными характеристиками которых являются социокультурная направленность, проблемность и интерактивность, имеют своей целью последовательное развитие речевых и социокультурных умений, необходимых для осуществления речевого взаимодействия в условиях полисубъектной межкультурной коммуникации.

Обновление содержания языкового образования и значимость подготовки учащихся как субъектов межкультурной коммуникации обуславливают необходимость развития у них умений иноязычного полилогического общения (ИПО). Ориентация на развитие поликультурной личности и таких ее качеств, как способность к самостоятельному изучению языка и культуры на протяжении всей жизни, креативность в решении различных задач средствами изучаемого языка, а также необходимость преодолевать объективные и субъективные трудности, возникающие в процессе их решения, требуют рациональной организации учебно-познавательной деятельности учащихся по овладению умениями ИПО.